

Fordító- és tolmácsképzés Németországban¹

Fáy Tamás

E-mail: fay.tamas@uni-eszterhazy.hu

Kivonat: A németországi fordító- és tolmácsképzés egységes kezelését megnehezíti az a tény, hogy a képzések formai-tartalmi kérdései az egyes tartományok hatáskörébe tartoznak, bár a felsőoktatás Bologna-rendszerre való átállása javarészt egységes keretek közé terelte a korábban rendkívül szerteágazó és összetett képzési struktúrát. Ugyanakkor a németországi fordító- és tolmácsképzés jelen pillanatban is komoly változásokon megy keresztül, hogy megfeleljen a folyamatosan változó munkaerőpiaci igényeknek és a technológiai újításoknak, illetve választ adjon a globalizációs folyamatok nyomán kialakult helyzetre. A tanulmányomban egy rövid történeti áttekintés után a különféle képzési lehetőségeket kívánom bemutatni áttekinthető formában: Kitérek az egyetemi szakkínálatra, az ipari és kereskedelmi kamarák által szervezett vizsgákra, az állami vizsgák (még mindig kevésbé egységes) rendszerére, és a nyelvi közvetítők sajátos helyzetére. A dolgozat a fontosabb tanulságok összegzésével zárul.

Kulcsszavak: fordítóképzés, tolmácsképzés, nyelvi közvetítők, hiteles fordítás, fordítóipar, felesketés, állami fordítóvizsgák, állami tolmácsvizsgák, kamarai fordítói és tolmácsvizsgák

1. Bevezetés

„Geprüfter Übersetzer“ („vizsgáztatott fordító”), „öffentlich bestellter Übersetzer“ („nyilvánosan kirendelt fordító”), „vereidigter Dolmetscher“ („felesketett tolmács”), „Diplom-Übersetzer“ („diplomás fordító”) stb. – Németországban, részben a föderatív államszerkezet miatt, számos kifejezést használnak a nyelvi közvetítők megnevezésére, amelyek között nem mindig könnyű különbséget tenni. A jelen tanulmány áttekinthető, de kellően részletes formában kívánja bemutatni a németországi fordító- és tolmácsképzést, kitérve az egyes képesítések és végzettségek közötti különbségekre. Ezenkívül a fordítók és tolmácsok felesketésének rendsze-

rét is bemutatja, mivel sok képzési forma a felesketés vagy a felhatalmazás előfeltételének számít, vagy kifejezetten arra készít fel. A témával kapcsolatban ugyan több (inkább vázaltszerű) írás is napvilágot látott, amelyekre a jelen tanulmány is hivatkozik, azonban eddig még (különösen magyar nyelven) nem jelent meg egy valóban szisztematikus áttekintés. A tanulmány ezt a hiányt kívánja pótolni, a hangzó nyelvek közötti írásbeli és szóbeli közvetítésre helyezve a hangsúlyt, ezért a jelnyelvi tolmácsolás különféle formái, illetve az ezen a néven meghirdetett szakok („deaf studies” stb.) értelemszerűen nem képezik a vizsgálat tárgyát. A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy a pálya iránt érdeklődők milyen képzési formák és vizsgatípusok közül választhatnak. Reményeim szerint a dolgozat a magyarországi fordító- és tolmácsolást kutató szakembereknek, illetve a képzésben részt vevő oktatóknak és hallgatóknak is értékes támpontokat adhat.

2. Történeti áttekintés: A német fordító- és tolmácsoló intézmények

A német fordító- és tolmácsolás hosszú múltra tekint vissza. Ebben a fejezetben a fejlődés legfontosabb állomásait szeretném bemutatni. Részletesebb történeti áttekintésre azért nem vállalkoztam, mert az túlmutatott volna a tanulmány keretein, viszont a nagyobb mérföldkövek felvázolása hozzájárul a téma alaposabb megértéséhez.

A tolmácsolás, amelyet sokan a „második legősibb mesterségnek” neveznek, filogenetikai és ontogenetikai szempontból is elsődleges a nyelvi közvetítés írott formájával szemben, így nem meglepő, hogy (a fordítással szemben) elsődlegességet élvezett az (egyetemi) oktatásban, és az intézményesített bevezetésére is korábban került sor.

Az egyetemi szintű nyelvi közvetítés első állomását a Keleti Nyelvek Szemináriumának (SOS/Seminar für Orientalische Sprachen) megalapítása jelenti, amely Bismarck kezdeményezésére 1887-ben jött létre a berlini Friedrich-Wilhelms-Egyetemen (mai nevén Humboldt Egyetemen). A Szeminárium elsődleges célja az volt, hogy a leendő tolmácsok számára lehetővé tegye a keleti nyelvek gyakorlati alkalmazását (lásd Skalweit 2017: 79).

Az első, kifejezetten tolmácsolás céljából alapított iskola az 1929-ben² (más források szerint 1930-ban³) a mannheimi kereskedelmi főiskolán létrehozott Fordító- és Tolmácsintézet (IÜD / Institut für Übersetzen und Dolmetschen) volt, amely a főiskola 1993-as megszűnése óta a Heidelbergi Egyetemen működik, és Európa-szerte az egyik legrégebbi fordító- és tolmácsoló intézetnek számít.

Hogy ekkoriban hány képzett tolmács dolgozott a „piacon”, arról nincsenek pontos információk, de az biztos, hogy a nürnbergi per során bevont 300 nyelvi közvetítő közül csak néhányan voltak képzett tolmácsok.⁴ Az 1945-ös évet egyébként a szinkrontolmácsolás születésnapjának szokás tekinteni, részben azért, mert a nürnbergi per tolmácsok hiányában nem vagy teljesen máshogy zajlott volna le. A nyelvi közvetítők jelentőségét jól mutatja a következő, Göringtől (a per egyik fő

vádlottjától) származó idézet: „Nem ügyvédre van szükségem [...] Amire valóban szükségem van, az egy jó tolmács.” (idézi Kalverkämper/Schippel 2008: 37) Az is bizonyos, hogy a nürnbergi per előtt a szinkrontolmácsolás nem volt annyira elterjedt⁵ (a fülbesúgás vagy susotás mint a szinkrontolmácsolás egyik válfaja nyilván hosszabb múltra tekint vissza). Szinkrontolmács-berendezéseket ugyan már 1927-ben is használtak, de ezek az IBM által kifejlesztett és a feltalálóik neve alapján Filene-Finlay-rendszernek nevezett berendezések még úgy működtek, hogy a szövegeket előzetesen le kellett fordítani, később pedig a beszédek elhangzásakor a tolmácsok szinkron módon felolvasták a lefordított szövegeket (vö. AIIC 2013). A nürnbergi per több szempontból is úttörő vállalkozásnak számított a tolmácsolás történetében: 1) a tolmácsok nagy száma, 2) a tolmácsolt nyelvek nagy száma (német, angol, francia, orosz), és 3) a munkakörülmények miatt, hiszen a tolmácsok – csakúgy, mint ma – kabinokban ültek, és egy (kifejezetten a per céljából továbbfejlesztett) szinkronberendezést használtak.

Ma már nehéz megmondani, hogy a nürnbergi per milyen hatást gyakorolt a tolmácsképzésre, viszont a második világháború után több, még ma is működő intézet jött létre, és Németországban szintén ekkor alakultak az első szakmai szervezetek, vö. Schlesiger 2017: 34 (pl. 1948-ban megalapították a németországi Fordítók és Tolmácsok Szövetsége, azaz a BDÜ bajorországi tagszervezetének elődjét⁶).

A germersheimi „Állami Tolmácsfőiskola” 1947-ben kezdte meg, majd 1949-től „Nemzetközi és Tolmácsintézet” (Auslands- und Dolmetscherinstitut) néven a mainzi Johannes Gutenberg-Egyetemen folytatta működését⁷, végül 2009-ben „Transzláció-, Nyelv- és Kultúratudományi Egység” (FTSK / Fachbereich Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft) névre keresztelték. Ma a világ egyik legnagyobb és legismertebb fordító- és tolmácsképző intézete, amely 2019-ben ünnepelte fennállásának 70. évfordulóját, az egyetem germersheimi kampuszán található.

Az erlangeni „Idegen Nyelvi és Nemzetközi Tanulmányok Intézete” (IFA / Institut für Fremdsprachen und Auslandskunde) 1948-ban jött létre, amivel szintén az egyik legrégebbi idegen nyelvi iskolának számít Németországban.⁸

A Saarbrückenben található Saar-vidéki Egyetem Tolmácsintézete is 1948-ban nyílt meg, és kezdetben kartól független formában, majd később a Bölcsészettudományi Kar részeként működött.⁹ Az első években franciát és angolt tanítottak, majd a nyelvi kínálat az olasszal, az oroszsal és a spanyollal bővült. Ma a fordító- és tolmácsképzés a Saar-vidéki Egyetem Nyelvtudományi és Nyelvtechnológiai Szakirányán (Fachrichtung Sprachwissenschaft und Sprachtechnologie) folyik.

A Münchener Nyelvi és Tolmácsintézet (SDI / Sprachen & Dolmetscher Institut München) 1951-ben nyitotta meg a kapuit¹⁰ (az alapítást gyakran tévesen az intézet legismertebb igazgatójának, Paul-Otto Schmidtnek, Adolf Hitler hivatalos tolmácsának tulajdonítják¹¹). Az első évben angol, francia és olasz nyelven folyt a képzés, később ez kiegészült az olasszal, oroszsal és kínaival. Érdekességképpen: A rekordévnek számító 1976-os évben több mint 1800 diák járt az intézetbe.

Lipcsében már 1937 és 1945 között is folyt fordító- és tolmácsképzés, majd 1956-ban az akkori Karl-Marx-Egyetemen (mai nevén Lipcsei Egyetemen) megalapították a Tolmácsintézetet (Dolmetscherinstitut).¹² A város fordítástudományi szempontból nemzetközi szinten is hallatott magáról: 1965-ben Lipcse adott otthont a világviszonylatban is első nemzetközi fordítástudományi konferenciának (Salevsky 2009: 111), és az Otto Kade, Gert Jäger és Albrecht Neubert vezetésével létrejött ún. Lipcsei Iskola komoly elméleti munkával járult hozzá a fordítástudomány fejlődéséhez és a transzlatológia (fordítás és tolmácsolás) nemzetközi elfogadottságához. Több átszervezés és átnevezés után az intézet ma a Lipcsei Egyetem Bölcsészettudományi Karán működik „Alkalmazott Nyelvészet és Transzlatológia” (IALT / Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie) néven.

Az ezt követő években folyamatosan bővült a képzési kínálat, az előzőekben felsorolt intézményeken kívül a képzés ma jellemzően a különféle egyetemek vonatkozó alap- és mesterszakjain zajlik.

3. Képzések

Németországban ma a fordítók és tolmácsok számos képzés közül választhatnak, ami részben a hagyományokban gazdag múltnak, és főleg annak köszönhető, hogy az oktatáspolitikai az egyes tartományok hatáskörébe tartozik. Ettől függetlenül fontos hangsúlyozni, hogy a „fordító” és „tolmács” elnevezést Németországban semmilyen törvény nem védi, tehát ma bárki folytathat fordítási és tolmácsolási tevékenységet, ehhez nem kell elvégeznie egy képzést vagy letennie egy vizsgát (az USA-ban is hasonló a helyzet, vö. Vermes 2017: 82). A Bologna-folyamat némi egységességet teremtett ezen a téren, aminek következtében „diplomás fordító” („Diplom-Übersetzer”), „diplomás szakfordító” („Diplom-Fachübersetzer”), „diplomás tolmács” („Diplom-Dolmetscher”), „egyetemen vizsgázott fordító” („akademisch geprüfter Übersetzer”) stb. végzettséget már nem lehet szerezni.

3.1. Egyetemi képzések

Sok más országhoz hasonlóan a fordítók és tolmácsok képzése Németországban is elsősorban alap- és mesterszinten zajlik, a tudományos pályára törekvő hallgatók pedig az egyetem elvégzése után beiratkozhatnak valamelyik fordítástudományi doktori programra. A következő fejezetekben ezeket a képzéseket mutatom be részletesebben, és a sajátos bajorországi helyzetre is kitérek.

3.1.1. Alapképzés

Az alapképzésben (BA) többnyire három nyelv kombinációjából lehet választani: Az „A” nyelv az anyanyelv (ez többnyire a német), a két idegen nyelv pedig a „B” és a „C” nyelv. A „B” az aktív idegen nyelv (amiből és amire fordítanak), a „C” nyelv

pedig a passzív idegen nyelv (amiből fordítanak), sok idegen nyelvet azonban a kereslettől függően hirdetnek meg. Több helyen arra is van lehetőség, hogy ne a német legyen az „A” nyelv, ez azonban mindig az adott intézmény kapacitásától függ.

A többnyire hat szemesztert felölelő alapképzés számos különböző néven fut („fordítástudomány”, „transzlatológia”, „transzlációtudomány”) (lásd Nord 2013: 179 is), és a Bachelor of Arts (BA) diplomával zárul. Az egyes szakok részleteit illetően elég változatos a kép, de a formai követelményeken (érettségi, nyelvtudás igazolása stb.) kívül többnyire nem írnak elő egyéb kötelezettséget, tehát ha ezeket teljesítik a jelentkezők, akkor automatikusan bejutnak a kiválasztott egyetemre. A legtöbb képzést nappali tagozaton („Vollzeitstudium”) hirdetik meg. Néhány intézmény – egyesítve az elméletet és a gyakorlatot – duális képzést kínál, ami egy gyakorlatorientált szakma esetében, mint amilyen a fordítás és a tolmácsolás, elég kézenfekvő megoldás.

Az 1. sz. táblázat az egyes alapszakokról nyújt áttekintést (tartományokra lebontva), amelyek jelenleg (2020 januárjában) kifejezetten a fordítók és tolmácsok képzésére irányulnak. A táblázatban így nem szerepelnek azok a szakok, amelyek ugyan fordítási és tolmácsolási kompetenciákat is közvetítenek, azonban inkább a kommunikatív készségekre helyezik a hangsúlyt (pl. gazdasági kommunikáció, turizmusmenedzsment, kultúratudomány, international business communication, gazdaság és nyelvek, nemzetközi szakkommunikáció stb.).

1. táblázat

Fordítási/tolmácsolási BA-szakok tartományonként

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Baden-Württemberg	BA Gazdasági/ műszaki szakfordítás	AKAD (Akademikergemeinschaft für Erwachsenenbildung)	angol, francia, német, spanyol	(Távoktatás)
	BA Fordítás- tudomány	Institut für Übersetzen und Dolmetschen (IÜD), Ruprecht-Karls-Universität	angol, francia, német, olasz, orosz, portugál, spanyol	Heidelberg
	BA Translation Studies for Information Technologies	Institut für Übersetzen und Dolmetschen (IÜD), Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg in Kooperation mit der Hochschule Mannheim	angol, német	Heidelberg, Mannheim

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Bajor-ország ¹³	BA Kínai fordítás	Internationale Hochschule SDI München (Hochschule des Sprachen & Dolmetscher Instituts München)	angol, kínai, német	München
Brandenburg	BA Alkalmazott kultúra- és transláció tudomány (német-lengyel)	Institut für Slavistik, Universität Potsdam, Zentrum für Sprachen und Schlüsselkompetenzen, Zessko, Institut für Germanistik, Universität Potsdam, Institut für Germanistik und Angewandte Linguistik, Maria-Curie-Skłodowska-Universität in Lublin	lengyel, német	Potsdam
Alsó-Szászország	BA Nemzetközi kommunikáció és fordítás	Institut für Übersetzungswissenschaft und Fachkommunikation, Universität Hildesheim	angol, francia, német, spanyol	Hildesheim
Rajna-vidék-Pfalz	BA Nyelv, kultúra, transláció	Fachbereich Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft, Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Campus Germersheim	angol, arab, francia, holland, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, portugál, spanyol, török, újböög	Germersheim
Szászország	BA Transzláció	Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig	angol, francia, német, orosz, spanyol	Lipcse
	BA Cseh-német interkulturális kommunikáció és transláció	Institut für Slavistik, Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig und Institut für Translatologie, Karlsuniversität Prag	cseh, német	Lipcse, Prága

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Szász-Anhalt	BA Szakfordítás – szoftver és média (duális képzés formájában is)	Fachbereich Informatik und Sprachen (Fachbereich 5), Hochschule Anhalt	német	Köthen
	BA Nemzetközi szakkommunikáció és fordítás	Hochschule Magdeburg-Stendal (FH)	angol, német	Magdeburg

3.1.2. Mesterképzés

A mesterképzés az alapképzésre épülő, általában négyszemeszteres képzési ciklus, amely a Master of Arts (M.A) végzettséggel zárul. Az alapképzési szakokhoz hasonlóan a fordítással és tolmácsolással kapcsolatos mesterszakokat is különféle néven hirdetik meg (lásd a 2. sz. táblázatot). A mesterképzés szintén két (aktív és passzív) idegen nyelven, valamint az anyanyelven zajlik (az utóbbi általában a német vagy egy másik anyanyelv, amit a német B-nyelvvvel vagy C-nyelvvvel kombinációban hirdetnek meg). A mesterképzési szakok általában az őszi szemeszterben indulnak, és a legtöbb esetben a formai feltételeken (érettségi, nyelvtudás igazolása, alkalmassági vizsga) kívül más követelményt nem kell teljesíteni. A tolmácsolási mesterszakhoz néhány egyetem (pl. Lipcse) foniátriai szakvéleményt is előír, amely a beszédhang teljesítőképességéről ad visszajelzést.

2. táblázat

Fordítási/tolmácsolási MA-szakok tartományonként

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Baden-Württemberg	MA Konferenciatorlmácsolás	Institut für Übersetzen und Dolmetschen (IÜD), Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg	angol, francia, japán, német, olasz, orosz, portugál, spanyol	Heidelberg
	MA Fordítástudomány	Institut für Übersetzen und Dolmetschen (IÜD), Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg	angol, francia, német, olasz, orosz, portugál, spanyol	Heidelberg

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Baden-Württemberg	MA Szakfordítás és kultúra-közvetítés (A fordítástudományi mesterképzés nemzetközi változata)	Institut für Übersetzen und Dolmetschen (IÜD), Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg	angol, német, spanyol	Heidelberg, Salamanca
Bajorország	MA Szak- és médiafordítás	Fakultät für angewandte Natur- und Geisteswissenschaften, Hochschule für angewandte Wissenschaften Würzburg-Schweinfurt	angol, francia, német, spanyol	Würzburg
	MA Konferenciátolmácsolás – német-kínai kettős diploma	Internationale Hochschule SDI München (Hochschule des Sprachen & Dolmetscher Instituts München)	angol, kínai, német	München, Peking
	MA Műfordítás	Institut für Englische Philologie, Ludwig-Maximilians-Universität München	angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol	München
	MA Translation Management – duális képzés	Internationale Hochschule SDI München (Hochschule des Sprachen & Dolmetscher Instituts München)	angol, német	München
Alsó-Szászország	MA Média-szöveg és médiafordítás	Institut für Übersetzungswissenschaft und Fachkommunikation, Universität Hildesheim	angol, francia, német, spanyol	Hildesheim
Észak-Rajna-Vesztfália	MA Szakfordítás	Fakultät für Informations- und Kommunikationswissenschaften, Technische Hochschule Köln	angol, francia, holland, német, spanyol	Köln
	MA Olasz: Nyelv, média, transláció	Institut für Romanistik, Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf	német, olasz	Düsseldorf integrált külföldi szemeszterrel a Torinói Egyetemen

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Észak-Rajna-Vesztfália	MA Konferenciatolmácsolás	Fakultät für Informations- und Kommunikationswissenschaften, Technische Hochschule Köln	angol, francia, német, spanyol	Köln
	MA Műfordítás	Institut für Anglistik und Amerikanistik, Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf	angol, francia, német, olasz, spanyol	Düsseldorf
	MA Terminológia és nyelvtechnológia	Institut für Translation und mehrsprachige Kommunikation, Technische Hochschule Köln	angol, német	Köln
Rajna-vidék-Pfalz	MA Kettős Mester FTSK Germersheim és ITIRI Strasbourg (a Masters Translation hallgatói számára)	Fachbereich Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft, Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Campus Germersheim	francia, német	Germersheim, Straßburg
	MA Konferenciatolmácsolás	Fachbereich Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft, Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Campus Germersheim	angol, francia, holland, lengyel, német, olasz, orosz, spanyol, újgörög	Germersheim
	MA Transzláció	Fachbereich Translations-, Sprach- und Kulturwissenschaft, Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Campus Germersheim	angol, arab, francia, holland, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, portugál, spanyol, török, újgörög	Germersheim
Saar-vidék	MA Translation Science and Technology	Fachrichtung Angewandte Sprachwissenschaft sowie Übersetzen und Dolmetschen, Universität des Saarlandes	angol, francia, német, olasz, spanyol	Saarbrücken

Tartomány	Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
Szászország	MA Kettős mesterszak Lipcse/Strasbourg (a transzlológia szakirány hallgatói számára)	Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig, Institut de Traducteurs, d'Interprètes et de Relations Internationales, Université Strasbourg	francia, német	Lipcse, Strasbourg
	MA Szakfordítás arab-német	Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig	arab, német	Lipcse, Kairó
	MA Gazdasági szakfordítás német / lengyel	Fakultät Management und Kulturwissenschaften, Hochschule Zittau/Görlitz	lengyel, német	Görlitz
	MA Konferenciatolmácsolás	Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig	angol, francia, német, orosz, spanyol	Lipcse
	MA Arab konferenciatolmácsolás	Orientalisches Institut, Universität Leipzig	arab, német	Lipcse
	MA Transzlológia	Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig	angol, francia, német, orosz, spanyol	Lipcse

3.1.3. Szakakadémiák

Bajorországban, a többi tartománnyal ellentétben, a fordítóképzés az úgynevezett szakakadémiákon (Fachakademie) zajlik, amelyek nem tudományos, hanem szakképzési intézmények, így a hallgatók a képzés sikeres elvégzése esetén nem kapnak tudományos fokozatot (diplomát). Ez természetesen nehezíti a piaci érvényesülést, és leszűkíti az általuk elérhető továbbképzési lehetőségeket. A kedvezőtlen helyzet ellensúlyozására a nyolc¹⁴ bajorországi szakakadémia közül több is – valamelyik bajorországi egyetemmel együttműködve – BA-kurzusokat kínál, amelyek az „államilag elismert fordító” vagy „államilag elismert fordító és tolmács” (lásd a 3.2. fejezetet) képzéssel párhuzamosan zajlanak, így a hallgatók a tanulmányaik végén felsőfokú végzettséget tudnak szerezni.

A fordítók és tolmácsok BA-képzését tehát Bajorországban általában nem önálló képzésként hirdetik meg (a kivételeket lásd az 1. táblázat „Bajorország” részében), így ott az érettségi megszerzése után nem lehet közvetlenül jelentkezni egy

egyetem fordító vagy tolmács BA-képzésére, hanem előbb be kell iratkozni egy szakakadémia „államilag elismert fordító”, „államilag elismert fordító és tolmács” stb. képzésére, és csak utána lehet elkezdni az alapképzést. Ez a párhuzamos képzés csak az első tudományos fokozat (bachelor) megszerzésére érvényes, a mesterképzés a többi tartományhoz hasonló módon zajlik (2. táblázat).

A Münchener Nyelvi és Tolmácsintézetben a BA-fokozat külső vizsga (Externenprüfung) útján is megszerezhető. Ezzel a lehetőséggel azok élhetnek, akik „megfelelő végzettséggel rendelkeznek ahhoz, hogy egy bajorországi szakakadémián elkezdjék tanulmányaikat, és akik az adott idegen nyelven Bajorországban letették a fordítók, illetve a fordítók és tolmácsok számára meghirdetett állami vizsgát” (SDI 2007: 1).

3. táblázat

Fordítási/tolmácsolási BA-szakok a szakakadémiákon

Szak	Képző intézmény	Nyelvek	Képzés helye
BA Szakfordítás (Gazdasági/műszaki)	A Fakultät für angewandte Natur- und Geisteswissenschaften, Hochschule für angewandte Wissenschaften Würzburg-Schweinfurt (FHWS), a WDS (Würzburg) és az ESO (Bamberg) együttműködésében	angol, francia, német, spanyol	Würzburg
Állami fordító- és tolmácsvizsga és BA Fordítás (kettős végzettség)	Az Internationale Hochschule SDI München és az Institut für Fremdsprachen und Auslandskunde Erlangen (IFA) együttműködésében	angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol	Erlangen
BA Fordítás és állami vizsga	Az Internationale Hochschule SDI München és az SDI együttműködésében	angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol	München

3.1.4. Doktori képzés

A doktori képzés ugyan nem a fordítók és tolmácsok szakmai képzésére irányul, azonban a fordítók/tolmácsok által megszerezhető felsőfokú végzettségek teljes spektrumának lefedése érdekében a vonatkozó doktori képzéseket is megemlítem:

- Rajnai Friedrich-Wilhelms-Egyetem Bonn, Bölcsészettudományi Kar. Doktori képzések: Fordítástudomány¹⁵

- Lipcsei Egyetem, Alkalmazott Nyelvészeti és Transzlatológiai Intézet. Doktori képzés: Alkalmazott Nyelvészet és Transzlatológia¹⁶
- Johannes Gutenberg-Egyetem Mainz, Transzláció-, Nyelv- és Kultúratudományi Egység. Doktori képzés: Általános transzlációtudomány
- Saar-vidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar (nyelv-, irodalom- és kultúratudomány). Doktori képzések: Fordítás és tolmácsolás, Gépi fordítás, Nyelv- és transzlációtudomány¹⁷

3.2. Állami vizsgák

Amint az a 3.1.1–3.1.3. fejezetekből is kitűnik, a német egyetemek fordító- és tolmácsolási programja szükségszerűen csak néhány nyelvre terjed ki. Azok, akik egy ettől eltérő nyelvet beszélnek, vagy egy képzéstől független képesítésre törekcsenek, egy országos szinten egységesen szabályozott fordító- és/vagy tolmácsolási vizsgát tehetnek. A vizsgára való felkészülés magánúton, a bajorországi szakakadémiaikon meghirdetett hároméves fordító-/tolmácsolási képzés részeként vagy különféle, magánintézmények által kínált előkészítő tanfolyamok (távoktatás¹⁸, online tanfolyamok¹⁹ vagy személyes órák stb.) formájában zajlik. Az állami vizsga előfeltétele általában a szakképesítés vagy a vonatkozó szakmai gyakorlat igazolása.

Az „államilag vizsgázott fordítók/tolmácsok” („staatlich geprüfter Übersetzer/Dolmetscher”) cím mellett gyakran találkozni az „államilag elismert fordítók/tolmácsok” („staatlich anerkannter Übersetzer/Dolmetscher”) titullal is²⁰: A különbség az, hogy az első esetben a vizsgát közvetlenül a kormányhivatalnál (Regierungspräsidium) lehet letenni, az „államilag elismert” vizsga esetében viszont egy államilag elismert (magánkézben lévő) oktatási intézményben kerül sor a vizsgára, minőségi és tartalmi különbség azonban nincs közöttük (lásd ProZ²¹).

A sikeres vizsga a fordítók és tolmácsok bíróság előtti felesketésének előfeltétele²², illetve a piacon minőségi garanciát, ennél fogva versenyelőnyt jelent. A felesketéshez/felhatalmazáshoz azonban nem kell feltétlenül állami vizsgát tenni, tehát az erre irányuló kérelmet más végzettség birtokában is be lehet nyújtani (főleg, mivel a kisebb nyelvekből nem is lehet állami vizsgát tenni). A vizsga pontos felépítését a 2004. évi kulturális miniszteri konferencia határozata szabályozza, amely a fordító- és tolmácsolási vizsga lebonyolítására vonatkozó 1954-es irányelveket váltotta fel.²³ A határozat főbb jellemzői a következők:

- A vizsgát általában évente egyszer lehet letenni.
- A vizsgát 1) fordítóknak, 2) tolmácsoknak, valamint 3) fordítóknak és tolmácsoknak hirdetik meg.
- A tartományok maguk dönthetnek arról, hogy a tolmácsolási vizsgát csak sikeres fordítóvizsga után lehet-e letenni (pl. Bajországon ez a jellemző).
- A fordítóvizsga írásbeli (öt részfeladat) és szóbeli részből (négy részfeladat) áll. A szóbeli vizsga időtartama otthoni feladatokkal vagy egy államilag

elismert fordító- és/vagy tolmácsképzésben teljesített tanegységek beszámításával lerövidíthető. A tartományok vizsgaszabályzata további részfeladatokat is előírhat. Az is a tartományok kompetenciája, hogy az írásbeli vizsga során engedélyeznek-e segédeszközöket.

- A tolmácsok vizsgája írásbeli részből (három részfeladat) és szóbeli részből (öt részfeladatból) áll.
- A sikeres vizsga az 1) „államilag vizsgáztatott fordító”, 2) „államilag vizsgáztatott tolmács” vagy 3) „államilag vizsgáztatott fordító és tolmács” cím használatára jogosít fel.
- A sikertelen vizsga csak egyszer ismételhető.

A kulturális miniszteri konferencia rendelete értelmében a tartományok saját hatáskörben döntenek arról, hogy kívánnak-e létrehozni vizsgahelyet. Az alábbiakban bemutatom az egyes tartományok vizsgakínálatát, azonban fel kell hívni arra a figyelmet, hogy a vizsganyelvek és a választható szakterületek évről évre változhatnak. Jelenleg az alábbi tartományokban nincs vizsgahely: Brandenburg, Bréma, Alsó-Szászország, Észak-Rajna-Vesztfália, Rajna-vidék-Pfalz, Schleswig-Holstein és Thüringia. Ha egy tartományban nem működik vizsgahely, vagy az adott nyelvből nem lehet vizsgát tenni, akkor egy másik tartományban is lehet vizsgára jelentkezni. A vizsgahelyek nemcsak a vizsgák lebonyolításáért felelnek, hanem szükség esetén a külföldön vagy egy más tartományban szerzett végzettségek vagy az ott letett vizsgák megfeleltetéséről is döntenek. Ugyanez igaz az állami vizsgákra is, tehát mielőtt valaki egy másik tartományban jelentkezik az állami vizsgára, érdemes utánajárnia, hogy a vizsgát elfogadják-e a lakóhelye szerinti tartományban.

Az állami vizsgák jogalapját az egyes szövetségi tartományok vonatkozó rendeletei képezik.

4. táblázat

Az egyes tartományok állami vizsgájának jogalapja

Tartomány	Jogalap
Baden-Württemberg	A Kulturális Minisztérium rendelete a fordító- és tolmácsvizsgáról, 1997. október 21.
Bajorország ²⁴	Fordítók és tolmácsok vizsgaszabályzata (ÜDPO), 2001. május 7.
	Rendelet az államilag vizsgáztatott fordítók, tolmácsok vagy nyelvi tolmácsok képesítésének megfelelő külföldi szakképesítések egyenrangúságának megállapításáról (BQFVÜDolm), 2008. március 3.
Berlin	Rendelet az állami fordítóvizsgáról, 1990. július 2.
Hamburg	Rendelet a hamburgi tolmácstörvény végrehajtásáról (Hamburgi tolmácstörvény - HmbDolmVO), 2007. január 23.

Hessen	Rendelet a fordítók, tolmácsok és a német jelnyelvi (DGS) tanárok hesseni állami vizsgájáról (ÜDPVO), 2018. január 16.
Mecklenburg-Elő-Pomeránia	Rendelet a fordítók és tolmácsok vizsgájáról és a vizsgák elismeréséről a szakmai alkalmasság igazolásához, 2007. február 26.
	Rendelet a tolmácsok és fordítók szakmai alkalmasságának igazolásáról
Saar-vidék	Rendelet a fordítók és tolmácsok állami vizsgájáról, 2018. április 16.
Szászország	Szász tolmácsvizsga-rendelet, 2009. május 15.
Szász-Anhalt	Tolmácsalkalmassági rendelet (DolmEigVO), 2010. június 11.

Baden-Württemberg

Baden-Württembergben a vizsga a karlsruhei kormányhivatal illetékessége. Vizsganyelvek: Német, angol, francia, hindi, pandzsábi, spanyol és urdu. Választható szakterületek: Humán tudományok, természettudományok, jog, társadalomtudományok, műszaki, gazdasági.²⁵ Vizsgaévenként csak a felsorolt nyelvek egyikéből hirdetnek vizsgát.

Bajorország

Bajorországban a szakakadémiák által felkínált nyelvekből lehet állami vizsgát tenni (jelenleg angol, francia, spanyol, olasz és orosz nyelvből), amelyet a szakakadémiák bonyolítanak le. Külső jelentkezőket is fogadnak, ha azok teljesítik az előírt követelményeket.

Arab, kínai, dán, finn, horvát, holland, török nyelvből a vizsgákat hároméves turnusban hirdetik meg a müncheni Oktatási és Kulturális Minisztériumban a fordítók és tolmácsok állami vizsgaközpontjában.²⁶ Az alábbi szakterületek közül lehet választani: Gazdaság, jog, műszaki, természettudományok (ideértve az orvostudományt), humán tudományok, társadalomtudományok. A vizsgát ugyanabban az időpontban két nyelvből vagy két szakterületből is le lehet tenni (lásd a 2001. május 7-i vizsgaszabályzatot²⁷).

Angol, francia, olasz, orosz és spanyol nyelvből évente szerveznek vizsgát a fordítók és tolmácsok különböző szakakadémiáin. Azok a hallgatók, akik sikeresen befejezték a szakakadémiát (lásd 3.1.3. fejezet), automatikusan jelentkeznek a fordítók és tolmácsok állami vizsgájára, és azon kötelező részt venniük.

Állami vizsgát jelenleg az alábbi nyolc szakakadémián lehet tenni.²⁸

5. táblázat
Állami vizsgák a szakakadémiákon

Szakakadémia	Nyelvek	Szakterületek	Vizsgahely
Euro Akademie Bamberg (ESO)	angol	gazdaság	Bamberg
EURO Schulverein	angol	gazdaság	Ingolstadt
Europa-Berufsschule	angol	gazdaság	Weiden
Münchener Idegen Nyelvi Intézet (FIM)	angol, francia, spanyol	gazdaság (összes nyelv), műszaki (angol, spanyol)	München
IFB Idegen Nyelvi Szakmák Intézete	angol	gazdaság	Kempten
Idegen Nyelvi és Nemzetközi Tanulmányok Intézete (IFA)	angol, francia, orosz, spanyol	gazdaság (összes nyelv), műszaki (összes nyelv) humán tudományok (angol, spanyol), jog (angol)	Erlangen
Münchener Nyelvi és Tolmácsintézet (SDI)	angol, francia, olasz, orosz, spanyol	gazdaság (összes nyelv), műszaki (angol, orosz, spanyol), jog (angol, francia, olasz), természettudományok (angol)	München
Würzburgi Tolmácsiskola (WDS)	angol	gazdaság, természettudományok	Würzburg

Berlin

Berlinben az Oktatási, Ifjúsági és Családügyi Minisztérium (Szenátus) állami fordítói vizsgahelyén lehet vizsgát tenni az alábbi nyelvekből: Arab (AR), bolgár (BG), kínai (CN), angol (GB), francia (FR), olasz (IT), japán (JA), újgörög (NG), lengyel (PL), portugál (PG), orosz (RU), szlovák (SL), spanyol (SP), cseh (CZ), török (TR), magyar (HU). Szakterületek: Humán tudományok (összes nyelv), társadalomtudományok (összes nyelv, kivéve TR), természettudományok (AR, GB, PG), műszaki (AR, GB, SP), jog (AR, GB, HU, PL, PG, RU), gazdaság (AR, CN, CZ, FR, GB, HU, JA, PL, RU, SL, SP).

Hamburg

Hamburgban a fordító- és tolmácsvizsga (az ún. alkalmassági eljárás) az általánosan felesketett tolmácsok és/vagy fordítók kirendelésére szolgál, ezért nem jogosít fel az „államilag vizsgázott fordító és/vagy tolmács” cím használatára. Mivel

azonban a vizsga tartalmi szempontból megegyezik a többi tartomány állami vizsgájával, célszerű itt bemutatni. A vizsga a Belügyi és Sporthivatal Belső Igazgatási és Tervezési Irodájának a hatáskörébe tartozik (általános politikai és jogi kérdések, tolmácsok és fordítók felesketése), jogalapként pedig a tolmácsok és fordítók kirendelésére és felesketésére vonatkozó törvény szolgál (lásd a 4. fejezetet). Legalább három jelentkező esetén minden nyelvből lehet vizsgát tenni (a ritka nyelveknél ettől kevesebb jelentkező esetén is hirdetnek vizsgát), és mivel a vizsga az általánosan felesketett tolmácsok és/vagy fordítók kirendelésére irányul, a jogi szaknyelv kapja a fő hangsúlyt.

Hessen

Hessenben a Kulturális Minisztériumnak alárendelt Hesseni Tanári Akadémia (Darmstadt) hatáskörébe tartozik az állami vizsga. Itt számos nyelv közül lehet választani: Albán, amhara, arab, örmény, bosnyák, kínai, dari, angol, észt, francia, grúz, indonéz, olasz, japán, koreai, horvát, kurmandzsi, litván, macedón, újjörög, pastu, perzsa, lengyel, portugál, román, orosz, szerb, szlovák, szlovén, spanyol, thai, cseh, török, magyar, ukrán. Szakterületek: Humán tudományok, természettudományok, jog, társadalomtudományok, műszaki, gazdaság és egészségügy. Sok nyelv esetében vagy megfelelő számú vizsgázó esetén a vizsgákat – a legtöbb vizsgahellyel ellentétben – évente kétszer is meghirdetik.

Ezenkívül az ún. ellenőrzési eljárás keretében az összes olyan ritkább nyelvből vagy dialektusból is lehet vizsgázni, amelyekből Németországban egyébként nem szerveznek állami vizsgát. Az ellenőrzési eljárást nem egy előre meghatározott időpontban hirdetik meg (egyébként általában évente egyszer lehet ilyen vizsgát tenni), és bármikor lehet rá jelentkezni. Sikeres vizsga esetén egy igazolást állítanak ki, amely azonban érvényét veszti, ha „Németország valamelyik tartományában az adott nyelvből létrehoznak egy állami vizsgahelyet”.²⁹

Mecklenburg-Elő-Pomeránia

Mecklenburg-Elő-Pomerániában a fordítók és tolmácsok vizsgahivatala illetékes a vizsgával kapcsolatos kérdésekben, amely az Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium (Rostock) tanári vizsgahelye alá tartozik. A vizsgát angol, finn, francia, lengyel, orosz, svéd, spanyol nyelven, valamint gazdasági, jogi, műszaki, természettudományi, humán és társadalomtudományi szakterületen lehet letenni.

Saar-vidék

A vizsga lebonyolításáért az Oktatási és Kulturális Minisztériumhoz tartozó Iskolai Oktatási Vizsgahivatal, azon belül az államilag vizsgáztatott fordítók és tolmácsok vizsgaközpontja (Saarbrücken) felel. Az alábbi nyelvekből és szakterületeken lehet vizsgát tenni: Angol, francia, olasz, orosz, spanyol, török; gazdaság (összes nyelv), társadalomtudományok (francia, spanyol), műszaki (orosz, török), jog (török).

Szászország

Szászországban az állami vizsga lebonyolítását az Iskolai és Oktatási Hivatal (Lip-cse) koordinálja. Vizsgát az alábbi nyelvekből lehet tenni: Arab, bosnyák, bolgár, kínai, angol, francia, olasz, horvát, lengyel, román, orosz, szerb, spanyol, cseh, ukrán, magyar, vietnami, azonban időpontot csak megfelelő számú jelentkező és megfelelően képesített vizsgáztatók esetén hirdetnek meg. Szakterületek: Humán tudományok, természettudományok (ideértve az orvostudományt), jog, társadalomtudományok, műszaki, gazdaság.

Szász-Anhalt

Szász-Anhaltban, hasonlóan Hamburghoz, a jelöltek szakmai alkalmasságának megállapítására szolgáló eljárásról kell részt venni, ami a fordítók és tolmácsok felesketésére és kirendelésére szolgál. Az alkalmassági eljárást a Szász-Anhalti Iskolai Hivatal Magdeburgi Kirendeltsége szervezi meg. A szakmai alkalmasság megállapítása után az erre jogosult fordítók és tolmácsok az „államilag elismert fordító”, „államilag elismert tolmács” vagy az „államilag elismert fordító és tolmács” címet használhatják.

3.3. A kereskedelmi és iparkamarák vizsgái

Ha egy tartományban az állami vizsgáztatásnak nincs vizsgaközpontja, akkor az Ipari és Kereskedelmi Kamaráknál (IHK) is lehet vizsgát tenni. Az állami vizsgával ellentétben azonban a sikeres IHK-vizsgával nem teljesülnek a felhatalmazáshoz/felesketéshez szükséges feltételek, mivel nem államilag elismert vizsgáról van szó (ez alól pl. Észak-Rajna-Vesztfália kivétel³⁰). Az IHK-t egyébként a 2005. március 23-i szakképzési törvény § 71 (2) pontja ruházza fel a szakképzési és továbbképzési területen való vizsgáztatás jogával. A vizsgával általában a „vizsgáztatott fordító” képesítést lehet megszerezni, és elsődleges célcsoportját azok alkotják, akik valamilyen kapcsolódó területen dolgoznak (lektorként, újságíróként, idegen nyelvi levelezőként stb.), a különféle szövegekkel kapcsolatban már van vonatkozó munkatapasztalatuk, és biztos idegennyelv-tudással rendelkeznek. A jelölteknek a vizsgára való jelentkezéshez a szakmai végzettségüket, egyéves szakmai tapasztalatot és/vagy az idegen nyelvi, fordításmódszertani és gazdasági ismereteik meg-létét kell igazolniuk (Fordítóvizsgáztatási rendelet §3 (1)).

A „vizsgázott tolmács” vizsga, amelyet az Oktatási és Kutatási Minisztérium 2004. május 18-i rendeletével vezetett be, az új fordítóvizsgáztatási rendelet 2018. január 1-jei hatályba lépése³¹ óta már nem tehető le. A Németországban található 79 IHK-kirendeltség közül csak Berlinben (angol), Düsseldorfban (német, angol, francia, olasz, orosz), Kölnben (angol) és Wiesbadenben (angol) lehet vizsgát tenni, máshol kevés jelentkező esetén nem, vagy csak szükség esetén szerveznek vizsgát.³²

A fent említett, 2017. május 8-i rendelettel a vizsgázott fordítóokra vonatkozó vizsgát teljesen átszervezték, hogy jobban megfeleljen a fordítóipari piac és a di-

gitális világ jelenlegi követelményeinek. Az új rendelettel átalakított vizsga, amelyre 2019 tavasza óta lehet jelentkezni, egy írásbeli részből, valamint egy fordítási projektből áll, amely egy szakmai vitával zárul (vö. Reinecke 2017a és 2017b). Az írásbeli rész három feladatból tevődik össze:

- (1) egy kb. 1200 karakterből álló nehéz szöveg lefordítása németről idegen nyelvre,
- (2) egy kb. 1200 karakterből álló nehéz szöveg lefordítása idegen nyelvről németre,
- (3) egy nehéz idegen nyelvű szöveg összefoglalása idegen nyelven és egy német nyelvű fordítás javítása nyelvhelyességi és stilisztikai szempontból.

Az írásbeli rész teljesítésére összesen 240 perc áll rendelkezésre. A fordítási projektet az írásbeli vizsga eredményének közzétételétől számított két éven belül kell megvalósítani. A vizsgára jelentkező személynek azt kell bebizonyítania, hogy képes végrehajtani egy fordítási megbízást, elemezni az ügyfelek igényeit, valamint megfelelő eszközöket és információforrásokat használ. A fordítási projekt a következő feladatokból áll:

- (1) egy körülbelül 1800 karakter hosszúságú szöveg fordítása idegen nyelvről német nyelvre,
- (2) otthoni feladat elkészítése idegen nyelven (feldolgozási idő 14 naptári nap), amelyben a jelöltnek kommentálnia és dokumentálnia kell az első feladat lépéseit és döntéseit,
- (3) a szakmai vitára a projekt befejezése után kerül sor, és a vizsgázónak be kell bizonyítania, hogy az adott idegen nyelven képes magas szinten megfogalmazni a gondolatait a fordítási gyakorlat különféle szempontjairól és az adott szakterületről (időtartam: legfeljebb 45 perc).

Az IHK-vizsgákon természetesen a gazdasági szakterület (bank és pénzügyek, üzleti adminisztráció, nemzetgazdaság, nemzetközi kereskedelem, információs és telekommunikációs technológiák stb.) kapja a legnagyobb hangsúlyt, azonban a gazdasági szövegek olykor jogi vagy politikai vonatkozásúak is lehetnek. A vizsgát kétszer lehet megismételni.

4. Felesketés, felhatalmazás

A felesketés (Vereidigung) és a – magyarul elég sután hangzó – felhatalmazás (Ermächtigung), Németország 16 tartományában eltérően szabályozott intézményét a hatósági, bírósági vagy egyéb hivatalos dokumentumok fordításához, valamint a hatóságok és a bíróságok számára történő tolmácsoláshoz vezették be. A felesketett és felhatalmazott tolmácsok és fordítók esetében használt (és a laikusok

számára nagyon zavaró) fogalmi sokszínűség részben hasonló tartalmi elemeket takar, és az egyes tartományok eltérő jogi nyelvhasználatából ered.

6. táblázat

A felesketett és felhatalmazott fordítók és tolmácsok elnevezése az egyes tartományokban

Tartomány	Tolmácsok elnevezése	Fordítók elnevezése
Baden-Württemberg	Baden-Württemberg tartomány bíróságainak ... nyelvre általánosan felesketett tárgyalási tolmácsa	Baden-Württemberg ... nyelven nyilvánosan kirendelt és felesketett okiratfordítója
Bajorország	nyilvánosan kirendelt és felesketett tolmács ... nyelven	nyilvánosan kirendelt és felesketett fordító ... nyelven
Berlin	a berlini bíróságokhoz és közjegyzőkhöz általánosan felesketett tolmács	a berlini bíróságokhoz és közjegyzőkhöz felhatalmazott fordító
Brandenburg	A ... járásbíróság elnöke által általánosan felesketett tolmács és felhatalmazott fordító ... nyelven	A ... járásbíróság elnöke által általánosan felhatalmazott fordító ... nyelven
Bréma	Bréma mint szabad Hanza-város bíróságaihoz, ügyészségéhez és közjegyzőihez általánosan felesketett tolmács ... nyelven	Bréma mint szabad Hanza-város bíróságaihoz, ügyészségéhez és közjegyzőihez a brémai járási bíróság elnöke által felhatalmazott fordító ... nyelven
Hamburg	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett tolmács ... nyelven	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett fordító ... nyelven
Hessen	általánosan felesketett tolmács (a nyelvvel kiegészítve)	általánosan felhatalmazott fordító (a nyelvvel kiegészítve)
Mecklenburg-Elő-Pomeránia	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett tolmács ... nyelven	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett fordító ... nyelven
Alsó-Szászország	a hannoveri járási bíróság által általánosan felesketett tolmács ... nyelven	a hannoveri járási bíróság által felhatalmazott fordító ... nyelven
Észak-Rajna-Vesztfália	általánosan felesketett tolmács ... nyelven	a ... tartományi legfelsőbb bíróság elnöke által felhatalmazott fordító ... nyelven

Tartomány	Tolmácsok elnevezése	Fordítók elnevezése
Rajna-vidék-Pfalz	a ... tartományi legfelsőbb bíróság elnöke által a Rajna-vidék-pfalzi bírósági és közjegyzői ügyekhez általánosan felesketett tolmács ... nyelven	a ... tartományi legfelsőbb bíróság elnöke által a Rajna-vidék-pfalzi bírósági ügyekhez felhatalmazott fordító ... nyelven
Saar-vidék	a Saar-vidéki bíróságokhoz és közjegyzőkhöz általánosan felesketett tolmács	a Saar-vidéki bíróságokhoz és közjegyzőkhöz általánosan felesketett fordító
Szászország	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett tolmács ... nyelven	nyilvánosan kirendelt és általánosan felesketett fordító ... nyelven
Szász-Anhalt	általánosan kirendelt tolmács (a nyelvvel kiegészítve)	általánosan kirendelt fordító (a nyelvvel kiegészítve)
Schleswig-Holstein	Schleswig-Holstein tartomány bíróságaihoz és ügyészségeihez általánosan felesketett tolmács ... nyelven	Schleswig-Holstein tartomány bíróságaihoz és ügyészségeihez felhatalmazott fordító ... nyelven
Tübingia	a ... járásbíróság elnöke által a bíróságokhoz, ügyészségekhez és közjegyzőkhöz általánosan felesketett tolmács ... nyelven	a ... járásbíróság elnöke által a bíróságokhoz, ügyészségekhez és közjegyzőkhöz felhatalmazott fordító ... nyelven

A felesketés előnye többek között az, hogy a tolmácsnak a bírósági eljárásban elegendő az esküre hivatkoznia (vö. Horváth 2017: 183), míg egy nem felesketett tolmácsnak a bíróságok szervezetéről szóló törvény (GVG) § 189 (1) értelmében először le kell tennie az esküt, miszerint pontosan és lelkiismeretesen fogja fordítani az elhangzottakat. Ezt az esküt minden eljárásnál meg kell ismételni. Mivel a felesketés minőségi mutatónak is számít, a bíróságok általában felesketett tolmácsokat alkalmaznak.

A tolmácsok alkalmazásának megkönnyítése érdekében a felesketett tolmácsok és a felhatalmazott fordítók adatait (a bérmegeállapodások kivételével) az írásbeli beleegyezésük után az illetékes hatóság (járásbíróság, tartományi legfelsőbb bíróság) egy mindenki által megtekinthető listán rögzíti, amelyet általában a hatóság honlapján is közzétesznek. Ezenkívül egy országos lefedettségű online adatbank is létezik³³, amelyet a hesseni igazságügyi minisztérium kezel, és amely az összes, Németországban felesketett és felhatalmazott tolmács és fordító adatait tartalmazza (növekvő tendencia mellett jelenleg mintegy 25 000 bejegyzés található az adatbázisban, l. a 7. táblázatot). Horváth (2017: 184) ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy a bíróságok által kezelt listák nem minden esetben egyeznek meg az online adatbázissal.

7. táblázat

A felesketett és felhatalmazott tolmácsok és fordítók száma tartományonként

	2018.11.20-i állapot	2020.02.09-i állapot
Bajorország	4976	5086
Baden-Württemberg	4881	4859
Hessen	2818	2852
Észak-Rajna-Vesztfália	2742	2851
Berlin	1831	1873
Rajna-vidék-Pfalz	1337	1383
Szászország	1105	1144
Saar-vidék	1103	1124
Alsó-Szászország	981	1042
Schleswig-Holstein	908	938
Tübingia	361	365
Szász-Anhalt	339	346
Brandenburg	319	342
Hamburg	290	290
Bréma	127	159
Mecklenburg-Elő-Pomeránia	103	110
Összesen	24221	24764

(Forrás: <http://www.justiz-dolmetscher.de>)

A felhatalmazás révén a fordítók jogosulttá válnak arra, hogy igazolják egy fordítás helyességét és teljességét, ha a bíróság a polgári perrendtartás (ZPO) § 142 (3) értelmében egy felhatalmazott fordító által készített fordítást kér egy idegen nyelvű okiratról. Az ily módon elkészült és igazolt (a köznyelvben „hitelesített fordítás” néven is ismert) fordítást egy hitelesítési záradékkal kell ellátni, amelyben a fordítás helyességét és teljességét a fordító az aláírásával (vagy – ha a törvény lehetőséget ad rá – hiteles elektronikus aláírással), valamint a hely és idő feltüntetésével, esetleg a pecsétjével igazol (utóbbira akkor van szükség, ha az adott tartomány előírja a pecsét használatát). Néhány tartományban (Bajorország, Bréma stb.) azt is fel kell tüntetni a hitelesített fordításon, hogy az az eredetiről, az eredeti hiteles másolatáról vagy pedig az eredeti nem hitelesített másolatáról készült. A hitelesítés módját több tartományban (Bajorországban, Hamburgban, Mecklenburg-Elő-

Pomerániában, Alsó-Szászországban stb.) az adott tolmáctörvény szabályozza. A hitelesített fordítások tipográfiai és egyéb formai követelményeit (íráskep, megjegyzések, az eredetiben lévő gépelési hibák kezelése stb.) a bíróságok által kiadott tájékoztatók és a szakmai szervezetek ajánlásai tartalmazzák (vö. Cebulla 2012: 292 is). Fontos hangsúlyozni, hogy még a hitelesített fordítás sem minősül közokiratnak, és hogy az elnevezések közötti különbségek ellenére a hitelesített fordítás 2008 óta a polgári perrendtartás (ZPO) § 142 (3) értelmében minden tartományban érvényes, függetlenül attól, hogy a fordítást melyik tartományban készítették, vagy hogy a fordító hol kapott felhatalmazást:

A bíróság elrendelheti, hogy egy idegen nyelven írt okiratot olyan fordító fordítson le egy másik nyelvre, akit az adott tartomány jogi előírásai szerint felhatalmaztak vagy nyilvánosan kirendeltek egy ilyen jellegű fordítás elkészítésére, vagy aki egyenrangúnak tekinthető egy ilyen fordítóval.³⁴

A felesketett és felhatalmazott fordítók és tolmácsok érdekeit az öt németországi szakmai szervezetből összeálló Igazságügyi Tolmácsok és Fordítók Országos Fóruma (BFJ) és több tartományi szervezet képviseli.

8. táblázat

A felesketett és felhatalmazott fordítók és tolmácsok szakmai szervezetei az egyes tartományokban

Tartomány	Szervezet	Alapítás éve
Baden-Württemberg	Baden-württembergi felesketett tárgyalási tolmácsok és nyilvánosan kirendelt és felesketett okiratfordítók szövetsége	1971
Bajorország	Bajorországi nyilvánosan kirendelt és felesketett tolmácsok és fordítók egyesülete	2002
Hamburg	Hamburgi felesketett tolmácsok és fordítók egyesülete	1981
Hessen	Hesseni felesketett bírósági tolmácsok és fordítók	2005
Szászország	Szászországi felesketett tolmácsok és fordítók egyesülete	2000

A felesketési vagy a felhatalmazási eljárás a személyes és szakmai alkalmasságot igazoló írásbeli kérelem alapján indítható el, amelyet az illetékes járásbírósághoz vagy a tartományi legfelsőbb bírósághoz való benyújtás után három hónapon belül bírálhatnak el. Ha valaki tolmácsként és fordítóként is kérelmezi a felesketést, ill. a felhatalmazást, annak két külön kérelmet kell benyújtania (feltéve, hogy az adott tartományban különbséget tesznek tolmácsok és fordítók között). Pozitív döntés esetén kitűznek egy időpontot, amikor sor kerül a felesketésre, illetve a felhatalmazási igazolás kézbesítésére. Néhány tartományban nemcsak a tolmácsoknak,

hanem a fordítóknek is kell esküt tenniük (erre utal a „felesketett fordító” kifejezés). Ha azonban valaki vallási vagy lelkiismereti okok miatt nem akar esküt tenni, annak fogadalmat (Bekräftigung) kell tennie. Észak-Rajna-Vesztfáliában a felesketésre vagy a felhatalmazásra való hivatkozás joga visszavonhatóan legfeljebb öt évre szól (tehát ennyi ideig nincs szükség újabb felesketési vagy felhatalmazási eljárásra), és legfeljebb öt-öt évvel meghosszabbítható, a többi tartományban a fordítók/tolmácsok határozatlan időre kapják ezt a jogot.

A 6. sz. táblázatban szereplő terminológiai zűrzavart tovább növeli a „nyilvánosan kirendelt tolmács” és a „nyilvánosan kirendelt fordító” megjelölés, amelyet hat tartományban (Bajorország, Hamburg, Mecklenburg-Elő-Pomeránia, Szászország, Szász-Anhalt, Baden-Württembergben, illetve itt csak a „nyilvánosan kirendelt fordító” használatos) lehet megszerezni. Ma ezek a kifejezések már egyenértékűek az „általánosan felesketett”, „általánosan felhatalmazott” stb. elnevezésekkel, azonban néhány tartomány (pl. Rajna-vidék-Pfalz, Saar-vidék) tolmácstörvénye kimondja, hogy a felesketés nem jelent egyúttal nyilvános kirendelést (lásd Rüger 2010: 77 is).

A Szövetségi Közigazgatási Bíróság 2007-es döntése óta a tolmácsok és fordítók felesketésére, felhatalmazására és kirendelésére csak törvény útján kerülhet sor. Az ehhez szükséges jogalapot a bíróságok szervezetéről szóló törvény végrehajtási törvényei vagy a tartományok saját tolmácstörvényei biztosítják (Bréma volt az utolsó olyan tartomány, amely 2014-ben egy vonatkozó bekezdéssel kiegészítette a bíróságok szervezetéről szóló törvényt).

9. táblázat

A tolmácsok és fordítók felesketésének és felhatalmazásának jogalapja tartományonként

Tartomány	Jogalap	Rövidítés	Hatályba lépés
Baden-Württemberg	A bíróságok szervezetéről szóló törvény és a rendes joghatósággal rendelkező eljárási törvények végrehajtási törvénye (ötödik szakasz, §14–§15b)	AGGVG	1976
Bajorország	A tolmácsok és fordítók nyilvános kirendeléséről és általános felesketéséről szóló törvény (tolmácstörvény)	DolmG BY	1953 (1981)
	A tolmácstörvény végrehajtása; tolmácsok és fordítók nyilvános kirendelése és általános felesketése	DolmG-V	2015
Berlin	A bíróságok szervezetéről szóló törvény végrehajtási törvénye (§19)	AGGVG	1992

Tartomány	Jogalap	Rövidítés	Hatályba lépés
Berlin	A tolmácsok általános felesketéséről és a fordítók felhatalmazásáról szóló rendelet	DolmV BE	2010
Brandenburg	A tolmácsok általános felesketéséről és a fordítók felhatalmazásáról szóló Brandenburg tartományi törvény (brandenburgi tolmácstörvény)	BbgDolmG	2009
Bréma	A bíróságok szervezetéről szóló törvény végrehajtására vonatkozó törvény (6. szakasz §28a–§28k, hozzáadva 2014 novemberében)	AGGVG	1960 (2014)
Hamburg	A tolmácsok és fordítók nyilvános kirendeléséről és általános felesketéséről szóló törvény (tolmácstörvény)	HmbDolmG	2005
	Rendelet a hamburgi tolmácstörvény végrehajtásáról	HmbDolmVO	2007
Hessen	Hesseni tolmács- és fordítótörvény	DolmG HE	2010
Mecklenburg-Elő-Pomeránia	A tolmácsok és fordítók nyilvános kirendeléséről és általános felesketéséről szóló törvény (tolmácstörvény)	DolmG M-V	1993
Alsó-Szászország	Alsó-szászországi igazságügyi törvény (ötödik fejezet §22–§31)	NJG	2014
Észak-Rajna-Vesztfália	A tolmácsokról és fordítókról, valamint az Észak-Rajna-Vesztfália igazságszolgáltatási rendszerében keletkezett iratok tárolásáról szóló törvény		2008
Rajna-vidék-Pfalz	Tartományi törvény az igazságszolgáltatásban dolgozó tolmácsokról és fordítókról	LDÜJG	2008
Saar-vidék	Saar-vidéki törvény a bíróságok szervezetéről szóló törvény végrehajtásáról	SAG GVG	1973
Szászország	Szászországi tolmácstörvény	SächsDolmG	2008
	Szászországi tolmácsrendelet	SächsDolmVO	2008
	A szász igazságügyi minisztérium közigazgatási rendelete a szász tolmácstörvényről	VwV Dolmetscher	2008
Szász-Anhalt	Szász-Anhalt tartomány tolmácstörvénye	DolmG LSA	2009

Tartomány	Jogalap	Rövidítés	Hatályba lépés
Schleswig-Holstein	Tartományi igazságügyi törvény (10. rész §74–§83)	LJG	2018
Tübingia	Tübingiai törvény a bíróságok szervezeteről szóló törvény végrehajtásáról (ötödik szakasz §15–§24)	ThürAGGVG	1993

A felesketésre és a felhatalmazásra vonatkozó követelményeket a tartományok vonatkozó tolmáctörvényei szabályozzák. Általános követelmény a személyes megbízhatóság, a cselekvőképesség és a szakmai alkalmasság, amit egy sikeresen elvégzett egyetemi képzés, egy tolmács- vagy fordítói vizsga vagy egy azzal egyenértékűként elismert vizsga formájában kell igazolni. Ezenkívül néhány tartomány (Bréma, Alsó-Szászország, Észak-Rajna-Vesztfália stb.) a jogi nyelv alapos ismeretét is előírja. Nem előírás, hogy a kérelmező az adott tartományban lakóhellyel rendelkezzen, így ha egy másik tartományba költözik, a felesketése akkor sem veszíti hatályát (vö. Stanek 2011: 44).

További általános szabályként elmondható, hogy egyszerre nem lehet több tartományban is kérelmezni a felesketést vagy a nyilvános kirendelést (pl. Hmb-DolmG § 1 (1) 4. pont vagy DolmG LSA § 3 (1) 5. pont). Az alsó-szászországi törvények viszont ezt nem tiltják meg kifejezetten:

Azon kérelmezők esetében, akiket egy másik tartomány törvénye alapján általánosan felesketett tolmácsként, illetve felhatalmazott vagy nyilvánosan kirendelt fordítóként vettek nyilvántartásba, a szakmai alkalmasságot az általános felesketésre, illetve felhatalmazásra vagy nyilvános kirendelésre vonatkozó igazolás bemutatásával is elegendő igazolni. (NJG §23 (4))

A felesketési követelmények és a minőségi előírások egységesítése érdekében a németországi Fordítók és Tolmácsok Szövetsége (BDÜ) kezdeményezésére 2019 novemberében a Német Szövetségi Parlament (Bundestag) egy szövetségi szinten érvényes bírósági tolmácsolási törvényt (GDolmG) fogadott el³⁵, amely a tervek szerint 2021. július 1-jén lép hatályba. A törvénnyel szemben megfogalmazott egyik kritika az, hogy a fordítókkal kapcsolatban semmilyen szabályozást nem tartalmaz, a felesketés csak az EU-tagországok állampolgáraitra vonatkozik, a törvény nem határozza meg pontosan a „bírósági tolmácsolás” fogalmát, továbbá hogy nem írja elő kötelezően a német jogi nyelv ismeretét (lásd az Igazságügyi Tolmácsok és Fordítók Országos Fórumának állásfoglalását³⁶).

Végezetül érdemes megemlíteni, hogy a németországi bíróságok 2013. november 1-jé óta a GVG § 185 (1a) értelmében már videótolmácsolást („video remote interpreting“) is alkalmazhatnak:

A bíróság engedélyezheti, hogy a tolmács a tárgyalás vagy kihallgatás során egy másik helyen tartózkodjon. A tárgyalást vagy kihallgatást valós időben kép és hang formájában kell továbbítani a tárgyalóterembe és a tolmács tartózkodási helyére.

A videótolmácsolás bírósági alkalmazása ellen az Igazságügyi Tolmácsok és Fordítók Országos Fóruma³⁷ foglalt állást, okokként többek között a manipuláció lehetőségét, a technikai hiányosságokat és a magas beruházási költségeket neveztek meg.

5. Nyelvi közvetítők

Az utóbbi években felgyorsuló globális migráció következtében Németországban is rohamosan megnőtt a kereslet a képzési kínálatban nem szereplő egzotikus nyelveken dolgozó fordítók/tolmácsok iránt (arab, dari/fárszi, kurmandzsi, tigrinya, szomáli, urdu stb., esetenként több tízmillió anyanyelvi beszélővel³⁸). Mivel ezekből a nyelvekből kevés képzett szakember áll rendelkezésre, számos gyakori élethelyzetben (menedékjogi eljárások, oktatás és egészségügy stb.) úgynevezett „nyelvi közvetítők” bevonására van szükség, akik többnyire a közösségi tolmácsolás („community interpreting”) keretén belül közvetítenek a szakemberek és a nem anyanyelvűek között. A „nyelvi közvetítő” kifejezés (amely szintén egy szabadon használható elnevezés) azt a tényt hivatott tükrözni, hogy ilyen esetekben nem egy képzett vagy felesketett fordító és tolmács biztosítja a felek közötti kommunikációt. Egyébként maga a kifejezés eredetileg az NDK-ban és részben Nyugat-Németországban korábban is használatos volt a tolmácsok és fordítók gyűjtőneveként (több egyetemen még „diplomás nyelvi közvetítő” képzés is működött), és még ma is ebben az értelemben használatos.

A nyelvi közvetítőknek gyakran nem a német az anyanyelvük, a nyelvi közvetítést többnyire önkéntes alapon a szabadidejükben végzik, és általában nem vállalnak el olyan megbízásokat, amelyeknél profi tolmácsokra vagy fordítókra van szükség. A fentiekből következik, hogy a laikus tolmácsolásnak megvannak a maga árnyoldalai, mint ahogy erre a Németországi Szabadúszó Fordítók és Tolmácsok Szövetségének (Deutscher Verband der freien Übersetzer und Dolmetscher) egyik írása is felhívja a figyelmet³⁹. Ebben többek között azt kifogásolják, hogy a nyelvi közvetítőként dolgozó tolmácsokkal szemben túl alacsony követelményeket támasztanak (elegendő valamennyire ismerniük az adott nyelveket), és hogy bizonyos jelenségek miatt (túlzott önbecsülés, szerepkonfliktus, diszkrimináció, az anyaországi kormánnyal szembeni elkötelezettség) elég gyakran félrefordítják vagy félretolmácsolják az üzenetet. Mivel azonban a tevékenységüknek nincsen jogi következménye, hibás teljesítés esetén semmilyen jogi követelést nem lehet érvényesíteni velük szemben.

Bár a nyelvi és integrációs közvetítők ma már számos továbbképzési tanfolyam közül választhatnak, amelyek elsődlegesen az alapvető ismeretek és készsége-

gek (semlegesség, megbízhatóság, szociális készségek stb.) átadására irányulnak, a nyelvi közvetítés jelenleg egyetlen egyetem szakkínálatában sem szerepel, viszont például a mainzi népfőiskolán⁴⁰, Saarbrückenben⁴¹ vagy Potsdamban⁴² abszolválni lehet egy szövetségi szinten egységes és a kereskedelmi és iparkamara által tanúsított kb. 150 tanórás tanfolyamot.

6. Összefoglalás

A fordító és tolmács szakma – részben a technológiai újítások miatt – állandó változáson megy keresztül, ami sok esetben a képzési rendszerben is tükröződik, gondoljunk csak az átdolgozott IHK-vizsgákra vagy az új alap- és mesterképzési szakok bevezetésére. A bolognai reform óta a németországi egyetemi fordító- és tolmácsképzés felépítése túlnyomórészt egységes képet mutat, ám a tartományi szinten szabályozott (állami) vizsgák, valamint a szintén tartományi hatáskörbe eső felesketési és felhatalmazási gyakorlat szabályozása terén továbbra is komoly különbségek vannak, ami megnehezíti a németországi képzési rendszer egységes kezelését. A különféle elnevezések és az eltérő követelmények (vizsgák, nyelvi ismeretek, jogi nyelv ismerete) könnyen összezavarják a laikusokat, és teljes joggal kiváltják a szakemberek ellenérzését. A szakmai szervezetek már régóta próbálnak megoldást keresni erre a helyzetre, és egyre inkább érzékelhető valamiféle egységesítési tendencia (például az új bírósági tolmácsolási törvény formájában), ám jelentős áttörést még nem minden területen sikerült elérni. Ehhez jön még a kisebb nyelveken dolgozó tolmácsok és fordítók iránt megnövekedett igény, amely a közeljövőben valószínűleg tovább nő. Egyelőre még nyitott kérdés, hogy a nyelvi közvetítők hogyan illeszthetők be a képzési rendszerbe, és hogyan hangolhatók össze a meglévő struktúrákkal, a szakmai követelményekkel, illetve a szakmaetikai értékekkel. Ezekre és az ehhez hasonló kérdésekre, például, hogy a közvetített képzési tartalmak megfelelnek-e a piacspezifikus követelményeknek, egy külön cikkben érdemes kitérni.

Jegyzetek

- ¹ Szeretnék köszönetet mondani Prof. Heike Jüngstnek (Würzburg-Schweinfurti Alkalmazott Tudományi Főiskola), valamint Cornelia Groethuysennek, a BDÜ alelnökének a munkám során nyújtott szakmai segítségért és az értékes észrevételekért.
- ² <https://www.uni-heidelberg.de/fakultaeten/neuphil/iask/sued/seminar/seminar.html> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ³ https://theologie.uni-heidelberg.de/studium/interesse/faecher/uebersetzwiss_ma.html (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ⁴ <https://www.buecher-magazin.de/magazin/besondere-buecher/botschaften-aus-babel-feuerprobe-fuer-das-uebersetzen> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)

- ⁵ A korábbi szinkron módon tolmácsolt konferenciákkal kapcsolatban lásd <https://web.archive.org/web/20200704000201/https://aiic.net/page/6625/early-history-of-simultaneous-interpretation-equipment/lang/1> (Utolsó megtekintés: 2020. augusztus 3.)
- ⁶ <https://by.bdue.de/ueber-uns/verbandsgeschichte/> (Utolsó megtekintés: 2020. február 7.)
- ⁷ <https://fb06.uni-mainz.de/70-jahre-fts/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ⁸ <https://www.ifa.fau.de/institut/geschichte/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ⁹ <https://uepo.de/2015/01/29/saarbruecken-uebersetzerstudiengaenge-durch-drastische-sparvorgaben-der-landesregierung-gefaehrdet/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ¹⁰ <https://www.sdi-muenchen.de/home/profil/kurzchronik/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ¹¹ vö. <https://uepo.de/2011/09/27/1967-dr-paul-schmidt-nimmt-abschied-vom-sdi-muenchen-es-hat-sich-gelohnt/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ¹² <https://ialt.philol.uni-leipzig.de/institut/geschichte/> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ¹³ Lásd a 3. sz. táblázatot is a 3.1.3. fejezetben
- ¹⁴ <https://www.km.bayern.de/ministerium/schule-und-ausbildung/staatliche-pruefung-zum-uebersetzer-und-dolmetscher.html> (Utolsó megtekintés: 2019. június 29.)
- ¹⁵ Lásd <https://www.hochschulkompass.de/promotion.html>, azonban a Fordítástudomány nem szerepel az egyetem strukturált doktori programjában a <https://www.philfak.uni-bonn.de/de/promotion/ausschreibung-zweite-kohorte-ws2018-19-verlangerung.pdf> oldal (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ¹⁶ Lásd <https://ialt.philol.uni-leipzig.de/studium/promotionsstudiengang/> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ¹⁷ https://www.uni-saarland.de/fileadmin/upload/forschen/gradus/PromR/35_Promotion-sfaecheerliste_Stand_20191007.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ¹⁸ <https://www.akad.de/weiterbildung/staatlich-gepruefter-uebersetzer/> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ¹⁹ <https://uepo.de/2018/08/08/dolmetscherschule-koeln-bietet-einjaehrige-online-vorbereitung-auf-staatliche-uebersetzerpruefung-in-sechs-fremdsprachen/> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ²⁰ Pl. a stuttgarti IDI-n (<https://www.sprachschule-idi.de/ausbildung/uebersetzer/>), Heidelbergben (http://www.fuu-heidelberg-languages.com/uebersetzer_in/) vagy Dortmundban (<http://www.allekurse.de/showcourse.aspx?courseId=4668>)
- ²¹ https://www.proz.com/forum/german/161555-staatlich-gepr%C3%BCfter-%C3%9Cbersetzer_erfahrungen_und_hilfestellungen.html (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ²² <https://bdue.de/fuer-dolmetscher-uebersetzer/wege-zum-beruf/staatliche-pruefung/> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ²³ https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_03_12-Richtlinie-Dolmetscher.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. január 29.)
- ²⁴ Lásd a tolmács törvényt is (DolmG BY) a 9. sz. táblázatban.
- ²⁵ https://rp.baden-wuerttemberg.de/Themen/International/bersetzer_Dolmetscher/psued_662920008i_Antrag.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. január 29.)
- ²⁶ 2020-ban arab, kínai és holland nyelvből lehet vizsgát tenni, lásd <https://www.km.bayern.de/ministerium/schule-und-ausbildung/staatliche-pruefung-zum-uebersetzer-und-dolmetscher.html> (Utolsó megtekintés: 2020. január 29.)

- ²⁷ <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayUeDPO>true> (Utolsó megtekintés: 2020. január 29.)
- ²⁸ <https://www.verkuendung-bayern.de/files/baymbl/2019/300/baymbl-2019-300.pdf> (Utolsó megtekintés: 2020. január 29.)
- ²⁹ <https://lehrkraefteakademie.hessen.de/sites/lehrkraefteakademie.hessen.de/files/Information%20zum%20C3%9CV%202018.pdf> (Utolsó megtekintés: 2020. augusztus 3.)
- ³⁰ <https://www.duesseldorf.ihk.de/produktmarken/weiterbildung/weiterbildungspruefungen/weiterbildungsabschluesse/uebersetzer-neue-verordnung--4072586> (Utolsó megtekintés: 2020. augusztus 3.)
- ³¹ https://www.gesetze-im-internet.de/_bprv/BJNR115900017.html (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ³² A BDÜ adatai szerint (lásd <https://bdue.de/der-beruf/wege-zum-beruf/ihk-pruefung/>) Karlsruhéban, Regensburgban, Dortmundban és Koblenzben is található IHK vizsgaközpont, azonban az ezekkel az IHK-kirendeltségekkel való levelezés nyomán kiderült, hogy ezekben a városokban már nem lehet vizsgát tenni.
- ³³ <http://www.justiz-dolmetscher.de/Recherche/> (Utolsó megtekintés: 2020. február 7.)
- ³⁴ Lásd a bíróságok szervezetéről szóló törvény § 189 (2) pontját is (https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/_189.html), amely tolmácsokra és fordítókra is érvényes: „Ha egy tolmács [...] valamelyik tartományban a fordításra vonatkozóan [...] általános esküt tett, akkor az összes állami és tartományi bíróság előtt elegendő erre az esküre hivatkozni.”
- ³⁵ <https://www.buzer.de/Gerichtsdolmetschergesetz.htm> (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ³⁶ <https://cdn.website-editor.net/a2a4e0e88c584e4188499336bcf27eb5/files/uploaded/BFJ%2520Stellungnahme%2520zum%2520GDolmG-E%25202019-1008.pdf> (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ³⁷ <https://cdn.website-editor.net/a2a4e0e88c584e4188499336bcf27eb5/files/uploaded/BFJ-Positionspapier%2520Videodolmetschen%2520vor%2520Gericht%25202018-09-09.pdf> (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ³⁸ http://www.uebersetzerportal.de/bilder2/bamf-kurzanalyse_asyl_2016.pdf, 6. oldal (Utolsó megtekintés: 2020. február 9.)
- ³⁹ <https://dvud.de/2016/05/dolmetscher-zwischen-allen-stuehlen/> (Utolsó megtekintés: 2020. február 8.)
- ⁴⁰ <https://www.vhs-mainz.de/programmbereiche/arbeit-und-beruf/kw/bereich/kursdetails/kurs/XC35500/kursname/Sprachmittler-in+IHK-Zertifikat/kategorie-id/3/> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ⁴¹ http://www.inbez.de/fileadmin/downloads/Sima_Sprachmittler.pdf (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)
- ⁴² <https://www.ihk-potsdam.de/System/vst/2365988?region&nuranmeldebare=true&termInId=233340&sortAsc=false&nurKostenfreie=false&branchen&geschaefsfeld&themen&totalResults=82&sortCol=Termin&id=113852&zielgruppe&ort&numPages=2&vsfTyp&plzdistanz&identnummer&volltext&bisdatum=30.04.2016&plzort&foerdermoeglichkeiten&resultsPerPage=50&actionId=NONE¤tPage=1&vondatum=01.04.2016#titleInText3> (Utolsó megtekintés: 2020. január 28.)

Irodalom

- AIIC 2013. *On Comintern and Hush-a-Phone: Early History of Simultaneous Interpretation Equipment*. Online: <https://web.archive.org/web/20200704000201/https://aiic.net/page/6625/early-history-of-simultaneous-interpretation-equipment/lang/1> (Utolsó meglejtékintés: 2020. augusztus 3.).
- Cebulla, M. (Hrsg.) 2012. *Berufsrecht der Übersetzer und Dolmetscher*. Berlin: BDÜ.
- Horváth Sz. 2017. A bírósági tolmácsok/fordítók Németországban. In: Gellén, K. (szerk.) *Ünnepi tanulmányok Bobvos Pál 65. születésnapjára*. Szeged: Iurisperitus. 175–185.
- Kalverkämper, H., Schippel, L. 2008. *Simultandolmetschen in Erstbewährung: der Nürnberger Prozess 1945*. Berlin: Frank & Timme.
- Nord, B. 2013. Das A und das O der Translationswissenschaft. Eine Studie zu den Inhalten der Einführungsvorlesung im Bachelor-Studiengang. In: Anne-Kathrin E., Susann H., Annette W. (Hrsg.) *Alles hängt mit allem zusammen. Translatologische Interdependenzen. Festschrift für Peter A. Schmitt*. Berlin: Frank & Timme. 177–190.
- Reinecke, J. 2017a. *Geprüfter Übersetzer/Geprüfte Übersetzerin*. Meckenheim: DIHK Verlag.
- Reinecke, J. 2017b. *Geprüfter Übersetzer | Musterprüfungsaufgaben*. Meckenheim: DIHK Verlag.
- Rüger, Ch. 2010. *Neue Gesetze für beedigte Dolmetscher in den Bundesländern: Umsetzung uneinheitlich*. MDÜ 4/2010. 74–80.
- Salevsky, H. 2009. *Aspekte der Translation*. Frankfurt: Peter Lang.
- Schlesiger, A. 2017. *Berufsschutz für Übersetzer und Dolmetscher in Deutschland: Vergangenheit – Gegenwart – und Zukunft?* Berlin: Frank & Timme.
- SDI 2007. *Prüfungsordnung der Externenprüfung im Bachelorstudiengang Übersetzen an der Hochschule für Angewandte Sprachen*. Online: https://www.sdi-muenchen.de/fileadmin/Dokumente/Hochschule/Pruefungen/PO_Externenpruefung.pdf (Utolsó meglejtékintés: 2020. augusztus 3.).
- Skalweit, L. 2017. *Dolmetscher und ihre Ausbildung im Zeitalter der europäischen Expansion: Osmanisches Reich und Afrika*. Berlin: Frank & Timme.
- Stanek, M. 2011. *Dolmetschen bei der Polizei: Zur Problematik des Einsatzes unqualifizierter Dolmetscher*. Berlin: Frank & Timme.
- Vermes A. 2017. Translator Training Programmes in Hungary and the United States of America. *Romanian Journal of English Studies* Vol. 14. No. 1. 81–88. DOI: <https://doi.org/10.1515/rjes-2017-0010>